

Seminář k výsledkům světové konference OSN o biologické rozmanitosti COP 15

Brzy po skončení světové konference smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity, CBD) z r. 1992 ve dnech 7.–19. prosince 2022 v kanadském Montrealu zorganizovala Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ) diskuzní seminář s názvem Konference Organizace spojených národů o biodiverzitě COP 15 aneb Podaří se zpomalit/zastavit úbytek biodiverzity? Konal se 3. ledna 2023 a přednášeli a diskutovali jak účastníci konference, tak další odborníci, kteří se problematikou biodiverzity zabývají.

S úvodním slovem vystoupil vedoucí Informačního centra OSN v Praze Michal Broža, který se věnoval milníkům ochrany životního prostředí na globální úrovni. Pak promluvil vedoucí oddělení mezinárodní spolupráce Agentury ochrany přírody a krajiny ČR Jan Plesník, který je národním koordinátorem Poradního orgánu pro vědecké, technické a technologické záležitosti Úmluvy o biologické rozmanitosti (SBSTTA) konferenci za Českou republiku a pamětníkem mnoha mezinárodních vyjednávání v oblasti biodiverzity. Provedl analýzu silných a slabých stránek výsledků COP 15. Na úvod vystoupil i vedoucí delegace ČR na konferenci Ladislav Miko, pověřenec vlády pro mezinárodní vyjednávání v oblasti biodiverzity a poradce ministra životního prostředí. Seznámil publikum s výsledky konference a také s tím, jak probíhala koordinační jednání české delegace, zastupující celou Evropskou unii (podrobněji v rozhovoru na str. XV–XVII). Dále vystoupil vedoucí oddělení mezinárodních úmluv a zástupce ředitele odboru druhové ochrany a implementace mezinárodních závazků Ministerstva životního prostředí Jiří Mach, který působí jako národní koordinátor CBD, s podrobnější informací o konferenci a jak je Česká republika při-

pravna na realizaci z ní vyplývajících závazků, včetně reportování a přípravy nové Národní strategie biologické rozmanitosti. K úkolům pro ČR se přihlásila náměstkyně člena vlády z MŽP Eva Volfová, z hlediska biodiverzity zvláště zdůrazňující potřebu ochrany krajiny. Vojtěch Kotecký z Centra pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy se zamyslel nad biodiverzitou v ekonomice a vnímání biodiverzity jako rizika pro firmy v případě jejího nerespektování a upozornil i na další nepříjemné příznivé důsledky Globálního rámce pro biologickou rozmanitost (GBF). Úvodní kolo uzavřel nestor české ochrany životního prostředí prof. Bedřich Moldan, který z pozice pamětníka informoval o začátcích svého působení v OSN jako předseda tehdy nové Komise pro udržitelný rozvoj OSN, vyzdvihl důležitost indikátorů, které globální rámec zavádí, a vysoce zhodnotil práci české delegace na konferenci COP 15.

Následovala zajímavá diskuze, vyvolaná dotazy a názory z auditoria a reakcemi přednášejících. Účastníci semináře se dozvěděli, že konference měla čtyři hlavní úkoly:

- Přijetí spravedlivého a komplexního globálního rámce pro biologickou rozmanitost, kterému budou odpovídat zdroje potřebné k jeho realizaci.
- Jasně cíle pro řešení nadměrného využívání, znečištění, fragmentace krajiny a neudržitelných zemědělských postupů.
- Plán, který zajistí práva původních obyvatel a uzná jejich přínos jako správců přírody.
- Financování biologické rozmanitosti a sladění finančních toků s přírodou s cílem nasměrovat podporu k udržitelným investicím a odklonit je od investic škodlivých pro životní prostředí.

K otázce škodlivých dotací (podle Globálního rámce pro biodiverzitu má do r. 2030 dojít ke snížení nejméně o 500 miliard USD ročně, přičemž celkové škodli-

vé dotace, nejen ty pro biodiverzitu, činí 1,8 bilionu USD, tedy 2 % hrubého domácího produktu světa) byla vyjádřena nedůvěra, že by se to proti mocným lobby podařilo prosadit. Naopak zazněl argument, že v případě biodiverzity jsou škodlivé především zemědělské dotace, které jsou řádově nižší, a pokud se ponechají v zemědělství, avšak podpoří opatření příznivá pro biodiverzitu, mělo by se to povést. Byla diskutována související potřeba změn v zemědělství. Globální rámec totiž obsahuje cíl snížit do r. 2030 ztrátu živin nejméně o 50 %, což by mělo být silným nástrojem pro změnu hospodaření, vedoucí ke snížení eroze, zvýšení podílu organické složky půdy a vázání uhlíku i k oživení půdy. Zvláště v kombinaci se závazkem do r. 2030 snížit celkové riziko pesticidů a nebezpečných chemických látek alespoň o polovinu. Bylo též upozorněno na nový strategický plán naší Státní zemědělské politiky, kdy by měli zemědělci hospodařící ve prospěch biodiverzity možnost dosáhnout na dotace, stejně jako doposud mohli ti velkoplošně hospodařící.

Několik řečníků se zabývalo kontroverzní otázkou, zda a případně jak stanovovat cenu biodiverzity. Většinově bylo přímé stanovení ceny odmítnuto.

Důležitá část se týkala vysvětlení, jak je to s plánovanými plochami k účinné ochraně a spravování podle Globálního rámce, zda se 30 % chráněných suchozemských, vnitrozemských vodních, pobřežních a mořských oblastí vztahuje na každý stát, nebo jde o globální údaje. Analogicky šlo rovněž o účinně obnovených 30 % plochy degradovaných všech uvedených typů ekosystémů. Zúčastnění se dozvěděli, že je to vskutku odsouhlaseno globálně, a pokud by se při monitoringu zjistilo, že cíle není dosahováno, dojde k dalším jednáním.

Nejvíce se diskuze točila kolem otázek druhové biodiverzity, např. zda byl při přípravě a jednáních konference brán v úvahu úbytek druhů. Odpověď zněla kladně, vycházelo se z Globální zprávy Mezivládní platformy pro biodiverzitu a ekosystémové služby 2019 (IPBES; viz Živa 2019, 5: CXXIV–CXXV), přičemž byl zohledněn nejen snižující se počet druhů, ale i abundance (početnost). Ve světě existuje na 400 obdobných bariér, jako je plot na polsko-běloruských hranicích. Při ochraně v místě výskytu (*in situ*) by měla být věnována dostatečná pozornost genetice příslušné populace.

Co se týká stavu biodiverzity, známe údaje o některých skupinách živočichů. Třeba v Evropě víme, že od r. 1990 u lesních ptáků stavy kolísají, mírně se zvyšují díky zalesňování, u vodních se zvyšují vzhledem k revitalizacím, avšak katastrofální je situace u ptactva zemědělské krajiny. Světově je ohroženo 40 % obojživelníků, úbytek hmyzu je patrný i na sklech našich aut. U opylovačů zatím nejde o globální krizi, např.

1 Seminář k výsledkům světové konference OSN o biologické rozmanitosti COP 15 se konal 3. ledna 2023 v Praze.

2 K tématu měli prezentace a diskutovali (zleva) Michal Broža, Ladislav Miko, Eva Volfová, Jiří Mach, Jan Plesník a Vojtěch Kotecký, také Bedřich Moldan (mimo záběr). Blíže v textu. Snímky J. Dlouhého

u včely medonosné (*Apis mellifera*) jsou někde normální stavy, u nás máme snížení o 30 %, v některých oblastech USA však jde o 100% snížení. Uvažuje se o synergickém efektu, včetně výfukových plynů, které otupují čich včel, takže nepoznají živné rostliny apod. Volně žijící druhy včel ubývají vlivem nedostatku potravy ve fádnicích lánech. Možná závažnější než úbytek druhů je snižování populací nebo jejich úplné vymizení a následná homogenizace živé složky ekosystémů (bioty).

Nepodařilo se dojednat, aby velké a nadnárodní firmy i finanční instituce povinně sledovaly a zveřejňovaly dopady své činnosti na biodiverzitu, avšak bude úkolem státu zajistit, aby tak firmy konaly.

Globální rámec obsahuje i ustanovení o biodiverzitě na genetické úrovni, kdy by přínosy z využívání genetických zdrojů

a digitálních informací (sekvencí) o genetických zdrojích měly být rovnocenně sdíleny s domorodými obyvateli a místními komunitami. Přitom však nepanuje jednotná ve výkladu. Především rozvojové země chtějí do přínosů zahrnout jak přímé využívání genetických zdrojů (tedy hmotného základu zdroje), tak i digitální informace, zatímco většina zúčastněných firem do toho digitální informace nepočítá.

Byl vytyčen i cíl ohledně invazních druhů – do r. 2030 snížit míru jejich zavlékání o polovinu. Byl kladen důraz na financování biologické rozmanitosti. Globální rámec totiž obsahuje cíl do r. 2030 zvýšit objem zdrojů na 200 miliard USD ročně. Pro rozvojové země a země s přechodovou ekonomikou pak má dojít k transferu nejméně 20 miliard USD ročně do r. 2025 a 30 miliard USD ročně do r. 2030.

V závěru nezbývá než zdůraznit to, co zaznělo z úst několika účastníků semináře. Po zkušenostech, že již v minulosti byly několikrát stanoveny cíle, které se pak neplnily, bude důležitý realistický přístup. Avšak vzhledem k tomu, že monitorování a velká sada indikátorů biodiverzity bude důležitým základem serióznějšího sledování plnění cílů, máme určitou naději, že se ochrana biodiverzity posune správným směrem. Pokud se tak nestane, hrozí jak velké ztráty v biodiverzitě, tak velká diskreditace celého snažení o její záchranu.

Částečný videozáznam ze semináře spolu s prezentacemi najdete na webové stránce STUŽ (www.stuz.cz).

Poznámky k článku a odkazy na internetové zdroje uvádíme na webu Živý.

Jiří Dlouhý, Pavel Šremer

Stav ochrany světového klimatu aneb Výsledky konference COP 27

Pod tímto názvem se v budově Akademie věd ČR na Národní třídě v Praze konalo 9. ledna 2023 celodenní setkání věnované hodnocení výsledků již 27. celosvětové konference smluvních stran Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu (COP 27) v egyptském Šarm aš-Šajchu (podrobněji na str. XVIII–XIX). Na jeho zorganizování se podílely Komise pro životní prostředí AV ČR, Informační centrum OSN v Praze, Klimatická koalice a Společnost pro trvale udržitelný život.

Konference v Šarm aš-Šajchu (který leží v Asii na Sinajském poloostrově, nikoli v Africe, jak je často prezentováno) měla pro Českou republiku specifikum v tom, že naše delegace zastupovala, díky předsednictví v Radě Evropské unie, všechny státy EU. Ministerstvo životního prostředí tuto úlohu vzalo velmi zodpovědně, povolalo odborníky, a kde to bylo užitečné, přibralo i specialisty z dalších zemí. Na zahájení konference byl dva dny přítomen i premiér Petr Fiala. Jednání summitu se ve svém závěru protahovalo přes noc a bylo nakonec o dva dny prodlouženo. Přesto se všichni řečníci české konference

shodli, že výsledky jsou relativně slabé, zástupci mladé generace je označili přímo za katastrofální.

Nejvýznamnějším výstupem COP 27 se stala dohoda na financování „ztrát a škod“, tedy kompenzování důsledků klimatické změny nejchudším státům světa, které mají historicky na nárůstu koncentrace skleníkových plynů v atmosféře pramalý podíl. Zde se, a to i díky diplomatickým schopnostem naší delegace, povedlo dosáhnout upuštění od tradičního dělení na rozvinuté a rozvojové státy (G77), stanoveného před několika desítkami let. Mezi příjemce těchto peněz mají patřit opravdu chudé státy, nikoli např. Čína nebo Saúdská Arábie.

Za zásadní neúspěch konference lze považovat, že nedošlo k dalším závazkům jednotlivých států na snížení emisí skleníkových plynů.

Zcela nové bylo na konferenci propojení změny klimatu s problémy ztráty biodiverzity a naopak, protože spolu úzce souvisí. Zatím toto propojení daleko méně reflektuje Implementační plán z Šarm aš-Šajchu než montrealský Globální rámec

pro biodiverzitu z COP 15 (blíže str. XV až XVII a předchozí článek). Na důležitost integrace upozornil pracovní seminář Mezinárodní platformy pro biodiverzitu a ekosystémové služby (IPBES), Mezinárodního panelu pro změnu klimatu (IPCC) a zpráva z něj o biodiverzitě a klimatické změně z r. 2021. Implementační plán z COP 27 má poprvé, ale jen v obecné rovině, u zmírňování dopadů klimatické změny bod IV.15, zdůrazňující význam ochrany, zachování a obnovy přírody pro udržení teplotního cíle Pařížské dohody. A to i prostřednictvím lesů a přírodních zdrojů a dalších suchozemských a mořských ekosystémů,